

Pytania o byt idealny. Wisława Szymborska, *Platon, czyli dlaczego*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Edward Kasperski, *Poezja filozoficzna Szymborskiej*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 1996, t. 31, s. 13.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Platon, czyli dlaczego*, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2012.

Pytania o byt idealny. Wisława Szymborska, *Platon, czyli dlaczego*

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Dlaczego Platon chciał pozbyć się poetów?

Wiele wierszy współczesnych nawiązuje do starożytności. Dużo tego typu liryków wyszło spod pióra Wisławy Szymborskiej. Jej wiersze często przybierają kostium liryki filozoficznej. Poetka stawia w nich pytania dotyczące sensu życia, przemijania, historii. Często w jej utworach występują aluzje, czyli nawiązania do różnych doktryn filozoficznych. *Platon, czyli dlaczego* to ironiczna polemika z Platońską teorią idei, badanie relacji pomiędzy ideami a materią. W tym wierszu Szymborska zwraca się bezpośrednio do greckiego myśliciela, który w swojej wizji idealnego państwa nie widział miejsca dla poetów.

Twoje cele

- Przeanalizujesz wiersz Szymborskiej *Platon, czyli dlaczego*.
- Odwołasz się do wiedzy o filozofii Platona.
- Omówisz stosunek Platona do poetów.

Przeczytaj

((Wisława Szymborska

Platon, czyli dlaczego

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DpPsfISlc>

Nagranie dźwiękowe Wisława Szymborska, Platon, czyli dlaczego.

Z przyczyn niejasnych,
w okolicznościach nieznanych
Byt Idealny przestał sobie wystarczać.

Mógł przecież trwać i trwać bez końca,
ociosany z ciemności, wykuty z jasności,
w swoich sennych nad światem ogrodach.

Czemu, u licha, zaczął szukać wrażeń
w złym towarzystwie materii?

Na co mu naśladowcy
niewydarzeni, pechowi,
bez widoków na wieczność?

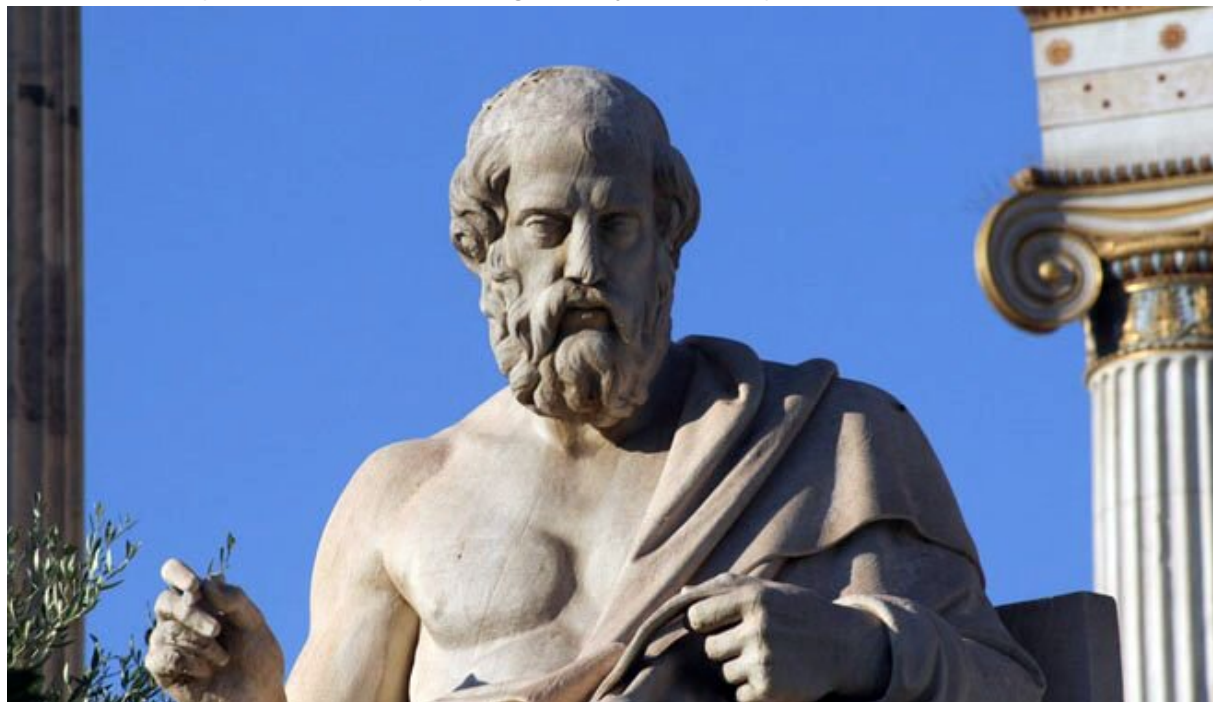
Mądrość kulawa
z cierniem wbitym w piętę?
Harmonia rozrywana przez wzburzone wody?
Piękno
z niepowabnymi w środku jelitami
i Dobro
– po co z cieniem, jeśli go wcześniej nie miało?

Musiał być jakiś powód,
choćby i drobny z pozoru,
ale tego nie zdradzi nawet Prawda Naga

zajęta przetrząsaniem
ziemskiej garderoby.

W dodatku ci okropni poeci, Platonie,
roznoszone podmuchem wióry spod posągów,
odpadki wielkiej na wyżynach Cisy...

Źródło: Wisława Szymborska, *Platon, czyli dlaczego*, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2012.

Platon

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wiersz – jak sugeruje tytuł – stawia pytania o przyczynę dziwnego zachowania uosobionego przez poetkę Bytu Idealnego. Oto jesteśmy świadkami niecodziennego wydarzenia: Byt Idealny opuszcza „senne nad światem ogrody” i szuka „wrażeń / w złym towarzystwie materii”. Ową sensacyjność zajścia podkreśla tajemniczość dwu pierwszych wersów: „Z przyczyn niejasnych, / w okolicznościach nieznanach”. Wydaje się, że to początek prasowego artykułu, a nie tekstu poetyckiego. Jednak dziennikarze rzadko piszą o „Bytach Idealnych”, skupiają się na sprawach bardziej przyziemnych, pozostawiając całą resztę filozofom i poetom. Ci ostatni przywołani są w wierszu Szymborskiej.

⌘ Edward Kasperski

Poezja filozoficzna Szymborskiej

Określenie „poezja filozoficzna” jest nazbyt ogólne, wymaga sprecyzowania tematu filozofowania. Otóż jednym ze składników poezji Szymborskiej jest podjęcie pytania „kim jest człowiek” i snucie refleksji, jakie ono nasuwa (wzorcowym przykładem byłby wiersz *Sto pociech*). Twórczość poetki jest tedy w swej osnowie głównie – jeśli

nie przede wszystkim - rozważaniem na temat człowieka, poetycką antropologią. Nawiązuje ona w tym względzie do współczesnej antropologii filozoficznej, w pierwszym rzędzie o zabarwieniu egzystencjonalnym, fenomenologicznym i naturalistycznym. Korzysta z jej dorobku, choć w niej się nie roztapia, ani też nie pozostaje wobec niej wtórna. Osadza się w nurtach poetyckiej refleksji o człowieku, by wymienić chociażby nazwiska Tadeusza Różewicza, Zbigniewa Herberta lub Czesława Miłosza, poetów współczesnych, którzy wnieśli wydatny wkład w uformowanie jej dwudziestowiecznego oblicza. [...] Podstawę poetyckiej antropologii Szymborskiej tworzy sytuacja człowieka „rzuconego w istnienie”, podejmującego wysiłek zrozumienia jego złożoności i własnych w nie uwikłań. Poetka wychodzi w tym rozumieniu od stwierdzenia bezspornych faktów, nie zaś od gotowej doktryny albo od schematów osadzonych w tradycji.

Źródło: Edward Kasperski, *Poezja filozoficzna Szymborskiej*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 1996, t. 31, s. 13.

Byt Idealny w filozofii Platona

„Byt Idealny” to pojęcie, podobnie jak inne występujące w utworze: „Mądrość”, „Harmonia”, „Piękno”, „Dobro”, „Prawda”, pojawia się często w pismach Platona. Jest kluczowe dla jego filozofii, która wyodrębnia świat **idei** i stawia go nad światem materii. Idee wyprzedzają rzeczy i kształtują je. Bez idei nie byłoby rzeczy. To, co poznajemy zmysłami: wzrokiem, słuchem czy powonieniem, jest jedynie odbiciem rzeczywistości prawdziwej, idealnej. Wszelkie dzieła sztuki są cieniem idei piękna, bez której zresztą by nie powstały. Prawdziwą wartość ma nie konkret, przykładowo *Słoneczniki* van Gogha, ale idea piękna „kierująca” ręką artysty. Idea nie jest jednak synonimem zwykłego natchnienia, to swoisty

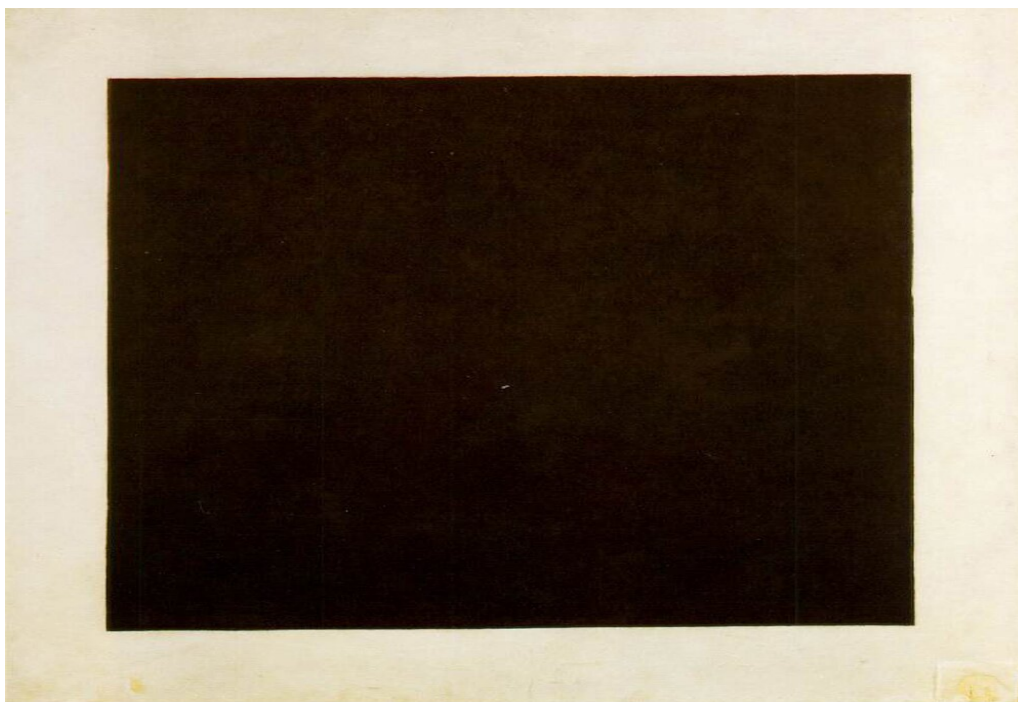

Vincent van Gogh, *Martwa natura: wazon z dwunastoma słonecznikami*, styczeń 1889

Źródło: Philadelphia Museum of Art, domena publiczna.

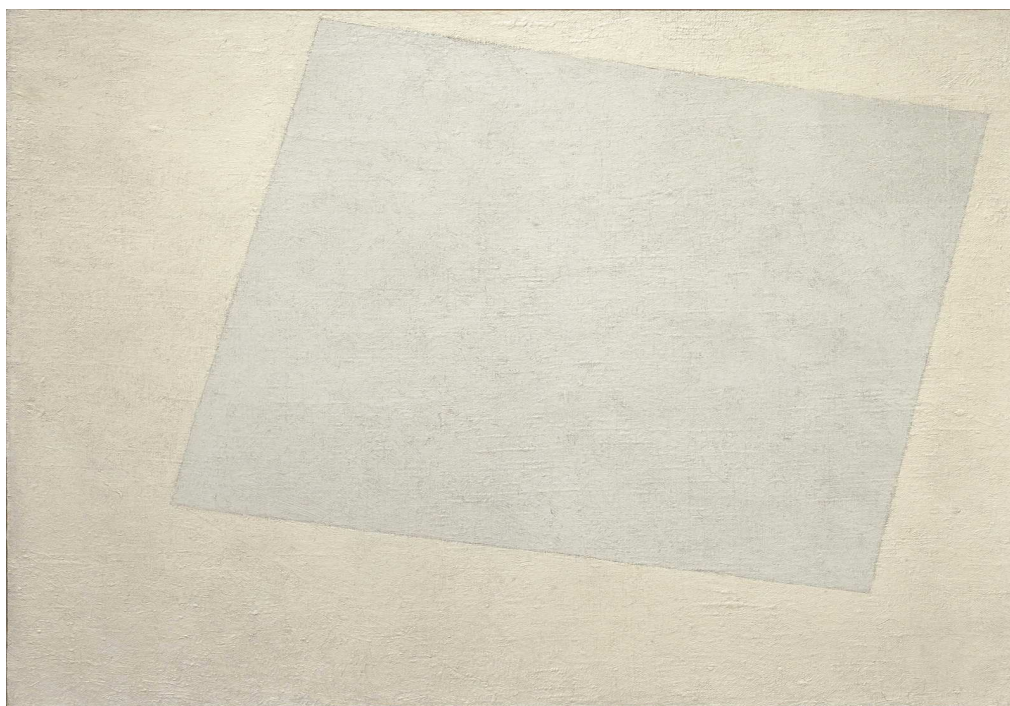
wzór, przedziwna matryca, źródło kształtu materii.

Dla przykładu: każdy narysowany kwadrat jest odbiciem idei kwadratu. Wielkość kwadratu może się zmieniać podobnie jak kolory, które posłużą do jego narysowania. Zawsze jednak będzie to prostokąt o bokach równej długości.

Kazimierz Malewicz, *Czarny kwadrat na białym tle*, 1914-1915 (1929)

Źródło: domena publiczna.

Kazimierz Malewicz, *Kompozycja suprematyczna: białe na białym*, 1918

Źródło: domena publiczna.

Wisława Szymborska urodziła się w 1923 roku w Bninie koło Poznania, miejscowości będącej obecnie częścią miasta Kórnik. Po wojnie zapisała się na socjologię i polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim. Trudna sytuacja materialna nie pozwoliła jej ukończyć studiów, poetka musiała podjąć pracę zarobkową. Pracowała w redakcjach czasopism kulturalnych, m.in. początkowo w oświatowej „Świetlicy Krakowskiej”, co pozwoliło jej zaangażować się w życie literackie powojennego Krakowa. Sama ceniła wtedy najbardziej poezję Czesława Miłosza.

Szymborska debiutowała w marcu 1945 roku wierszem *Szukam słowa*, zamieszczonym w „Walce”. Publikowała także w „Dzienniku Literackim”, „Odrodzeniu” i „Pokoleniu”. Jej pierwszy tomik poetycki został odrzucony przez cenzurę jako niemieszczący się w poetyce socrealizmu, wkrótce więc poetka zaczęła tworzyć zgodnie z obowiązującym nurtem, co adwersarze wytykają jej do dziś. Owocem tego okresu były zbiory poezji *Dlatego żyjemy* i *Pytania zadawane sobie*.

W 1996 roku Szymborska otrzymała Nagrodę Nobla. Jako poetka znana jest przede wszystkim z intelektualnej liryki, charakteryzującej się precyzją słowa, obecnością podtekstu filozoficznego i głęboką refleksji, odejściem od oczywistości przy jednoczesnym mocnym trwaniu w rzeczywistości. Szymborską interesuje człowiek jako jednostka i jako członek zbiorowości ludzkiej. W jej wierszach widać prostą ciekawość świata i niebywałą umiejętność wynajdywania ludzkiego bytu. Jej utwory są w pewnym sensie paradoksalne: proste w odbiorze, a jednak skomplikowane w treści, mówiące o prawdach złożonych i nierzadko trudnych. Poetka potrafi zaskoczyć czytelnika, tworząc na podstawie zwykłych zjawisk niezwykle opowieści.

Słownik

idea

(gr. *idéa* – kształt, wyobrażenie) według Platona to, co istnieje naprawdę – doskonale, wiecznie i niezmiennie, stanowiąc wzór rzeczy materialnych – niedoskonałych, powstających w czasie i zmiennych; idee według Platona możemy poznać tylko rozumem, podczas gdy przedmioty materialne poznajemy zmysłami; w filozofii nowożytnej idee nabrały znaczenia odpowiedników rzeczy w ludzkim umyśle

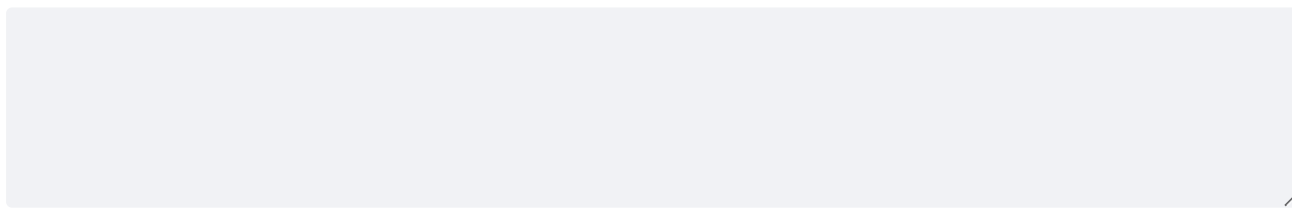
idealizm

(gr. *idéa* – kształt, wyobrażenie; łac. *idealis* – idealny) pogląd filozoficzny, uznający, że prawdziwie istniejącą i pierwotną wobec świata materialnego rzeczywistością jest świat idei

Audiobook

Polecenie 1

Na podstawie multimedium wyjaśnij, jakie jest stanowisko podmiotu lirycznego wiersza Szymborskiej wobec relacji pomiędzy ideą a materią. Czy jest ono tożsame z filozofią Platona?

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

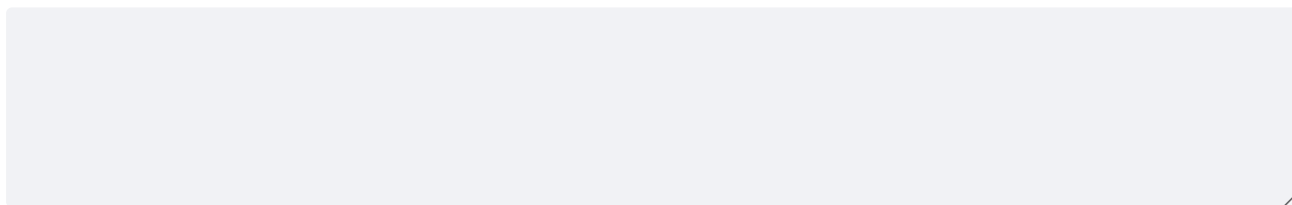
Polecenie 2

Połącz nazwy środków stylistycznych z definicją. Następnie wskaż przykłady ich zastosowania w wierszu *Platon, czyli dlaczego* oraz określ, jaką funkcję pełnią w utworze.

Film

Polecenie 1

Na podstawie multimediu wyjaśnij, dlaczego to właśnie teoria idei, określana jako kluczowa dla filozofii Platona, jest tą, do której tak chętnie sięgamy.

Polecenie 2

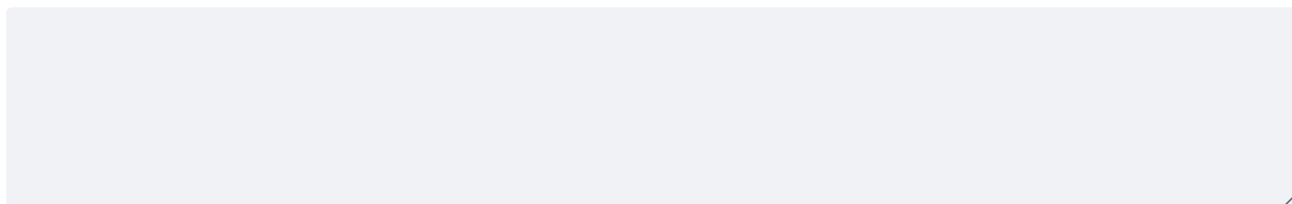
Opisz, w jakim celu Wisława Szymborska w swoim wierszu odwołuje się do koncepcji Platona o Bycie Idealnym?

Wystąpił błąd

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Nawiązania do Platona w poezji Wisławy Szymborskiej*.

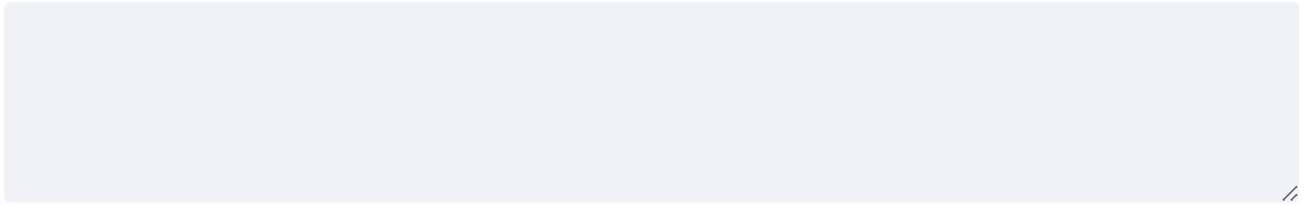
Ćwiczenie 1

Na podstawie filmu wyjaśnij stwierdzenie, że „Platon nie jest platoński”.

Ćwiczenie 2

Na podstawie multimediu wyjaśnij, co wykładowca przeciwstawia ideom. Wskaż, jakie cechy przypisuje obu elementom tej opozycji.

Słownik

dialektyka

(łac. *dialectica*) w filozofii starożytnej terminu używano na określenie sztuki dyskusowania, zwłaszcza umiejętności dochodzenia do prawdy przez ujawnianie i przewyższanie sprzeczności w rozumowaniu przeciwnika (sofiści, Platon, Arystoteles) lub na oznaczenie logiki (stoicy)

alegoria

(gr. *allēgoría* – mówić w przenośni, obrazowo) – postać, idea lub wydarzenie, które poza dosłownym sensem mają również stałe i umowne znaczenie przenośne, w przeciwieństwie do symbolu, przesłanie alegorii jest zazwyczaj jednoznaczne; odczytanie znaczenia alegorycznego wymaga pewnej erudycji wychodzącej poza prostą znajomość języka, np. kobieta z wagą i przepaską na oczach jest alegorią sprawiedliwości

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Pytania o byt idealny. Wisława Szymborska, *Platon, czyli dlaczego*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

10. gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przeanalizuje wiersz Szymborskiej *Platon, czyli dlaczego*;
- odwoła się do wiedzy o filozofii Platona;
- omówi stosunek Platona do poetów.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Pytania o byt idealny. Wisława Szymborska, *Platon, czyli dlaczego*”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj”. Uczniowie powinni także wykonać polecenia z pierwszej sekcji multimedialnej:
 - Na podstawie multimediu wyjaśnij, jakie jest stanowisko podmiotu lirycznego wiersza Szymborskiej wobec relacji pomiędzy ideą a materią. Czy jest ono tożsame z filozofią Platona?
 - Połącz nazwy środków stylistycznych z definicją. Następnie wskaż przykłady ich zastosowania w wierszu *Platon, czyli dlaczego* oraz określ, jaką funkcję pełnią w utworze.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla i odczytuje temat lekcji oraz zawarte we wprowadzeniu do e-materiału cele zajęć i prosi uczniów lub wybraną osobę o sformułowanie kryteriów sukcesu. Następnie prosi o przedstawienie odpowiedzi do zadań, które uczniowie przygotowali w domu.

Faza realizacyjna:

1. Praca z multimediu. Uczniowie pracują w parach. Zapoznają się z multimediu w sekcji „Film”. Następnie wykonują polecenia 1. i 2. Ćwiczenia natomiast rozwiązują indywidualnie.
2. Chętna osoba odczytuje na głos tekst zamieszczony we wprowadzeniu do lekcji: Wiele wierszy współczesnych nawiązuje do starożytności. Dużo tego typu liryków wyszło spod pióra Wisławy Szymborskiej. Jej wiersze często przybierają kostium liryki filozoficznej. Poetka stawia w nich pytania dotyczące sensu życia, przemijania, historii. Często w jej utworach występują aluzje, czyli nawiązania do różnych doktryn filozoficznych. *Platon, czyli dlaczego* to ironiczna polemika z Platońską teorią idei, badanie relacji pomiędzy ideami a materią. W tym wierszu Szymborska zwraca się

bezpośrednio do greckiego myśliciela, który w swojej wizji idealnego państwa nie widział miejsca dla poetów.

Następnie proponuje uczniom dyskusję: Dlaczego Platon chciał pozbyć się poetów?

Faza podsumowująca:

1. W ostatniej części lekcji nauczyciel zadaje pytania podsumowujące:
 - Czym jest byt idealny?
 - Jakie informacje na temat filozofii Platona utkwiły ci w pamięci po dzisiejszej lekcji?
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na to, czego dowiedział się podczas lekcji.

Praca domowa:

1. Napisz tekst argumentacyjny, w którym przedstawisz interpretację omawianego podczas lekcji utworu.

Materiały pomocnicze:

- Edward Kasperski, *Poezja filozoficzna Szymborskiej*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” t. 31, 1996.
- Ligęza Wojciech, *Wstęp*, [w:] Szymborska Wisława, *Wybór poezji*, Wrocław 2016.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do podsumowania lekcji.